



Nemzeti
Művelődési
Intézet

Harangozó Imre

Krisztus a mennybe fölmenne, alleluja, alleluja...

Május havának hagyományai május elsejétől
Szent Ivó napjáig.

Magyarságismeret, népismeret – önismeret.



Makoldi Sándor Központ

Lakitelek – 2024.

Harangozó Imre

Krisztus a mennybe fölmene, alleluja, alleluja...

Május királynéja, édes Szűzanya,
Tiéd e szép hónap minden hajnala.
Óh Mária felderült a Te áldott hónapod,
Melynek minden napja a te szent napod.

Mária, Szűz Anyánk, kegyeidbe végy,
Szívünk kis kertjének kertésze Te légy!
Nefelejcsét, rózsát, ékes liliomokat
Növelj lelkeinkben szent virágokat!

Májust a hagyomány az esztendő legszebb, s talán éppen ezért a Szűz Mária előtt tisztelgő áhítatok időszakaként tartja számon. E szép hónapban a világ minden katolikus templomában a Lorettói litániát imádkozzák a hívek. A litánia végén fölcsendül az ének: „*Tudjuk, hogy május estelén / Az égben is több lesz a fény / S zengőbb az angyalok dala: / Ó, üdvözlégy, Mária!*”

Május elseje Szent Fülöp és Jakab apostol közös névünnepe, a zöld ág, zöld levél, a tavaszi örömnappal napja. A legenda szerint a Fülöp életére törő pogányok zöld ágakkal jelölték meg szállását, hogy éjszaka bizonyosan megtalálják, Isten angyala azonban minden házra zöld ágat tűzött, így rejtve el az apostolt. Ez a nap a májusfa, hajnalfa, jakabfa állításának ünnepe, a csíki székelység e napot zöldfarsangnak nevezi. Valamilyen ágnak minden házra kell lennie, mert amelyiken nincs, arra majd az ördög tűz, tartották egyes vidékeken. E nap reggelére minden jóra való lány kapujába vagy háza elé került fa, melyet festéssel, pántlikával volt szokás díszíteni. A fát állító legényt a leány süteménnyel kínálta, s meghívták pünkösdi hétfőre, a fa kitáncolására és az asznapi ebédre is. Este táncmultság volt, ahol minden lánynak táncolnia kellett.

A 16 – 17. században több erdélyi és felvidéki csízió is e napot tartja legalkalmasabbnak a lencse vetésére. Egyes, titkos följegyzések szerint, ha azt egy helyében való ügyes leány veti, mégpedig pőrén, igen jó termés várható!

Május 3-a a Szentkereszt feltalálásának jeles ünnepe. A hagyomány szerint 320-ban Nagy Konstantin császár édesanyja, a később szentté avatott Ilona Jeruzsálemben a Kálvária hegyén kiásatta Jézus keresztjét, a mellette levő másik kettővel együtt. Mivel nem lehetett tudni, melyik volt Krisztusé, a jeruzsálemi püspök mindhármat hozzáértette egy beteg asszonyhoz, s ő Jézus keresztjének érintésére azonnal meggyógyult.

Május 4-e Szent Flórián napja, aki imádságával gyermekkorában megmentett egy házat attól, hogy a tűz martalékvá váljon, ezért számos vidéken úgy tartják, hogy képe vagy szobra megvéd a tűzvészektől. Ő a tűzoltók, kovácsok, kéményseprők, fazekasok, pékek, sörfőzők patrónusa. A Vend-vidék falvaiban ezen a napon tilos volt tüzet rakni, kenyeret sütni, de még a kovácsok sem gyűjthették meg a tűzüket. A göcsejiek pedig ősi módon, kovával, taplóval gyűjtöttak tüzet: mégpedig napfelkelte előtt – s azután az egész falu erről a tűzről vitt lánggal lobbantotta föl a saját tüzet.

Május 5-e Szent Gotthard, bencés apát liturgikus emléknapja. Nálunk, az Alföldön ilyenkor vetik az uborkát, a székelyek és a gyimesi csángók pedig a vörös- és fokhagymát, mert bíznak benne, hogy már nem lesz a növekedését veszélyeztető hideg, de még föl tudják szedni az első hó előtt.

Május 6-a Szent János apostol és evangélista napja, akit a népnyelv Olajbafőtt Szent János, vagy Babevő János néven emleget. Legendája szerint Domitianus császár idejében Róma kapuja előtt forró olajjal telt katlanba vetették az apostolt, ahonnan azonban sértetlenül került ki. A népi kalendáriumban ekkor vetik a hüvelyeseket, a babot, borsót, vagy, ha nem vetették el 3-án, akkor a lencsét is, mert így csak a fagyosságok – Pongrác, Szervác és Bonifác napját követően kel ki, és remélhetőleg már nem fagy el.

Sokfelé e nap estéjén illet meghívni a lányos házhoz májusfát állító legényt, ha a leány szívesen vette annak közeledését. Ha ez a meghívás elmaradt, az azt jelentette, hogy a legény nem kívánatos a családnál.

Áldozócsütörtök a húsvét utáni 40. nap, ebben az esztendőben május 9-ére esik. Különösen jeles nap ez, Jézus Krisztus mennybemenetelének ünnepe. Magyar neve onnan ered, hogy régen a kötelező húsvéti szentáldozás végső lehetősége, határnapja volt.

Az ünnep kapcsán jutott eszembe, hogy a régi öregek mondogatták, én például annak idején kedves palóc öregasszonyomtól, Kóci Manci nénitől hallottam, hogy amikor Krisztus urunk fölment a mennybe, a föld tiszta helyei követni akarták, ezért elkezdtek emelkedni az ég felé. Manci néni úgy hitte, hogy így emelkedett ki a Karancs hegye is, és a hegy tetején álló kápolnát nem is emberkéz alkotta, éppen ezért őrzik azt az angyalok, de őrzi a környék mélyen hívó palóc népe is... A régiek úgy tartották, hogy Krisztus urunk mennybemenetelétől, áldozócsütörtöktől a pünkösdig tartó tíz nap az esztendő legáldottabb szakasza. Különösen hathatós ezekben a napokban a szabad ég alatt elmondott imádság, mert nagyanyáink szerint az ember fohászát ilyenkor maga az égbeszálló Krisztus viszi egyenesen az Atyaisten trónusához.

Áldozócsütörtök hetét az első fagyosság Szent Pancratius ókeresztény vértanú **május 12-i** liturgikus emléknapja zárja. Hazánkban keresztnévként meglehetősen ritka a Pongrác – ám egykori kultuszát a gyakori és változatos formában előbukkanó családnév mivolta jelzi: a név változata ugyan is a Pongó, Pongor vagy éppen a Pongorác is – de az Edélyben előfordó Pungur, Pungor is. A régiségben hathatósan kérték közbenjárását az esküszegők, a rágalmazók és a hamis tanúk ellen, de a fejfájások is az ő közbenjárásáért fohászkoztak.

A másik két fagyosság **Szervác és Bonifác** napja már a következő hétre esik – tartsa távol a fagyot és minden ártalmas időjárást az égbe emelkedett Krisztust dicsőítő ősi énekünk:

*Krisztus a mennybe fölmenne, alleluja, alleluja
Egeknek élő Istene, alle-, alleluja!
Fölnéztek az apostolok, alleluja, alleluja.
És zengtek fényes angyalok, alle-, alleluja!
Siessünk hálát mondani, alleluja, alleluja.
S a Három – Egyet áldani! Alle-, alleluja!*

május 15-e Szent Zsófia és három leányának liturgikus emléknapja, akik történeti szempontból ókeresztény vértanúk voltak. Történetük és szerepük azonban messze túl mutat a történelmi időn. A Zsófia görögösen Sophia név jelentése isteni bölcsesség, a három leány neve pedig Fides, Spes és Caritas, azaz a három isteni erény a hit, a remény és a szeretet. A legenda szerint Hadrianus római császárt annyira megragadta a leánykák szépsége, hogy leányává akarta őket fogadni, ők azonban, mint valami fertelmességtől irtóztak tőle. Népi tiszteletük szép emléke, hogy a békéscsabai evangélikus nagytemplom oltárának csúcsán, a Teremtő héber betűs névjegye előtt az ő allegorikus alakjukat láthatjuk.

május 16. Nepomuki Szent János emléknapja. János a Jézus-Társaság egyik mennyei pártfogója, Csehország védőszentje, egyben az egész közép-európai de azon belül is a magyarországi barokk népi jámborság talán legkedveltebb alakja, a hidak védőszentje. A legenda szerint János idősödő falusi parasztszülők kései gyermekeként jött a világra. *„Amikor az ideje eljött, láttattanak némely szépen ragyogó lángok leszállani az égből, és a házat, melyben született, körülállván, megvilágosítani, az egész városbélieknek gyönyörködtető álméltkodására.”* Írja Illyés András Gyulafehérvár jeles püspöke. A régi Magyarországon sokfelé Nepomuki Szent János napja a halászok, pákászok, vízi-molnárok és révészek számára, amolyan fél-ünnep volt, melyet közös vacsorával, mulatozással zártak.

május 18. Szent Venánc vértanú emléknapja, aki a korábban már többször is emlegetett keresztényeket üldöző Decius császár uralkodása idején élt és nyerte el a maga mennyei koronáját. Leginkább lovagként zászlóval és vérttel szokták őt ábrázolni. Maga a név hazánkban leginkább választott szerzetesi névként volt ismert. A váci Gombás-patak híres barokk hídjának szentjei között ott találjuk Venáncnak, mint a vadászok patrónusának a szobrát – talán éppen Géza és László királyaink egykori csodás váci vadászata utalva. Régi kertészeink számára is kedvelt nap volt ez, hiszen leginkább e naptól kezdve ültették ki a májusi palántákat, főleg a káposztát. De a bab és tök vetésének is itt az ideje.

Szent Ivó liturgikus emléknapja május 19-ére esik. Eredetileg a jogászok és a jegyzők védőszentje volt. Jámbor szentünk alakja csak nálunk magyaroknál kapcsolódik össze a borral. Előbb Csokonai, majd Erdélyi János is „kimutatta”, hogy a jurátusok szentje bizony borivó volt, így ott a helye a csárdákban és a préházakban. Arany János a Nagyidai cigányok című vígeposzába így ír: *„Feledik, mint a bölcs, a kétes holnapot. Csinálnak karácsonyt és szent Ivó napot.”* Ivóból hazánkban igazi szőlőhegyi szent lett. Nevét még egy régi bordalunk is említi: *„Ki a borát meg nem issza / Nem lesz annak mennybe jussa / ki a borát mind megissza / Szent Ivó lesz szószólója / Ej - haj, igyunk rája / Úgy is elnyel a sír szája / Ott lesz fáradt testünk / Csöndes tanyája.”*